

Dávid Lilla*

Gondolatok a kényszersmunka szabályozásáról egy tíz évig tartó kizsákmányoló kötelék kapcsán

A modern kori rabszolgaság

A „modern kori rabszolgaság” kifejezést hallva inkább gondolunk mélytengeri halászhajókon dolgozóakra – ahol az elszigeteltség szinte fizikailag is lehetetlenné teszi az ellenőrzést, beavatkozást –, mint a naponta látott hajléktalanra, a szellemi fogyatékkal élő léggömbárusra vagy a szomszédnak dolgozó mindenestre. Migráns munkások akár éveket is eltölthetnek egy hajón anélkül, hogy segítséget tudnának kérni¹ – egy áldozat 22 évig élt így a családjától távol, kapcsolattartási lehetőség nélkül.² Ha kellően távoli a példa, akkor az együttérzésen kívül nincs más dolgunk. Azonban egyre több esetben kell rácsodálkoznunk, hogy ez nincs így.

A modern kori rabszolgaság gyűjtőfogalomként olyan kizsákmányoló helyzetekre, kapcsolatokra utal, amelyeket az érintett nem tud visszautasítani, amiből nem tud kilépni fenyegetés, erőszak, kényszer, megfélemlítés és/vagy bármilyen hatalommal való visszaélés miatt.³ A modern kori rabszolgaság két fő ágát a 2017-es *Global Estimates of Modern Slavery (GEMS)* a kényszersmunkában és a kényszerházasságban jelöli meg. A kényszersmunkát további három kategóriára osztja, ezek az állam által végrehajtott kényszersmunka, a kizsákmányoló kényszersmunka, valamint a felnőttek szexuális kizsákmányolása és a gyermekek kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolása.⁴ 2016-ban legalább 40,3 millió embert kényszerítettek akarata ellenére munkavégzésre vagy házasságkötésre: 24,9 millió fő volt kényszersmunka áldozata, és 15,4 millió fő élt kényszerházasságban.⁵ A munkára kényszerített áldozatok közül 16 milliót a magánszektorban

* Adjunktus (Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar).

¹ International Labour Organization – Walk Free Foundation: *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Geneva, International Labour Office, 2017. 34.

² Uo., 35.

³ Uo., 9.

⁴ Uo., 17.

⁵ Uo., 9.

foglalkoztattak,⁶ a rendelkezésre álló adatok alapján a munkára kényszerítettek 24%-a háztartási munkát végzett. Az adatok szerint a koldulásra kényszerítettek aránya volt a legalacsonyabb (4%).⁷

A modern kori rabszolgaság szinonimájaként téves a kényszerszermunkát használni.⁸ A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Kényszerszermunkáról szóló 1930. évi egyezménye a kényszerszermunkát olyan munkaként vagy szolgáltatásként határozta meg, amelyet valamilyen hátrány kilátásba helyezésével valósítanak meg, és amelyre a munkát végző személy nem önként vállalkozott.⁹ A kényszerszermunka és a rabszolgaság fogalmának összevetéséből levonható a következtetés, miszerint lényegében minden kényszerszermunkát végző ember rabszolga, mégsem minden rabszolgaságban élő személy kényszerszermunkás, mivel a rabszolgaság nem mindegyik formája irányul munkacélú kizsákmányolásra.¹⁰

Magyarország is részt vett a munkacélú kizsákmányolás minden formájának beazonosítását és felszámolását célzó közös akcióban,¹¹ amelyet az Europol szervezett 2021. május 31. és június 6. között a tagállamok területén. Az összeállítások szerint a kizsákmányolás formái közül a 2020-ban ismertté vált ügyekben a szexuális kizsákmányolás (59%) és a munkacélú kizsákmányolás (21%) aránya a legmagasabb. A munkacélú kizsákmányolás¹² elleni küzdelmet számos körülmény nehezíti,¹³ így például a sértettek tájékozatlansága, beleegyezése vagy beletörődése, és a társadalom – sokszor információhiányból eredő – részvétlensége, jóváhagyása.

⁶ Uo., 10.

⁷ Uo., 32.

⁸ Barabás Ildikó et alii: *A munkacélú kizsákmányolás megelőzésének és az áldozatok segítésének lehetőségei*. Budapest, Konszenzus Alapítvány Budapesti Szervezete, 2019. 23.

⁹ A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet kényszerszermunkáról szóló 1930. évi 29. számú egyezménye, 2. cikk.

¹⁰ Barabás et alii i. m. (8. lj.) 23. Az emberkereskedelem pedig „egy lehetséges, de nem kizárólagos útja annak, ahogy egy ember rabszolgaságba kényszerül. [...] Az emberkereskedelem leggyakoribb célja a kényszerszermunka, a kényszerházasság, a szervkereskedelem és a prostitúció.” Uo.

¹¹ Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda: Európai közös akció a munkacélú kizsákmányolás felszámolása érdekében. *Rendőrség*. (2021. június 16.). <https://bit.ly/3JHM7QI>

¹² A releváns fogalmak nemzetközi és hazai sokszínűségének problémájára utal Balogh Krisztina – Windt Szandra: A munkáltatással összefüggésben elkövetett emberkereskedelem jellemzői elméleti és gyakorlati szempontból. *Belügyi Szemle*, 70. (2022), 2. 259–275, 261.

¹³ A sajátosságokról részletesen lásd Barabás et alii i. m. (8. lj.).

Egy tíz évig tartó kizsákmányoló kapcsolat

Sokat segíthet a felvilágosításban Tuza-Ritter Bernadett *Egy nő fogságban* című dokumentumfilmje,¹⁴ amely betekintést nyújt egy modern kori rabszolgának nevezhető nő életébe. Az operatőr – és egyben rendező – eredetileg más témában készített egy filmet, amelynek kapcsán megismerte Edit történetét. Amikor felismerte a helyzetét, engedélyt kért az Editet foglalkoztató nőtől, Etától a további forgatásra. Fizetség ellenében így másfél évig kísérté figyelemmel Edit sorsának alakulását – ennek összegzését láthatjuk a dokumentumfilmben. A felvételek főként Editet mutatják, aki egy jómódú családi házban vezette a háztartást, kiszolgálta a családtagokat, ellátta az állatokat, valamint napi 12 órát dolgozott egy gyárban. Negyvenkét éves korától ötvenkét éves koráig volt a családnál; 2015 novemberében megszökött. Amikor Etát kérdezte Tuza-Ritter, hogy fizet-e Editnek a munkájáért cserébe, ő azt mondta, hogy „ugyanúgy van itt, mint én”, „úgy van itt, mintha otthon lenne”.

Egyértelművé válik, hogy elhitte: az, hogy Editnek szállást, minimális élelmet adott, az bármire feljogosította. Ezt ő nem tartotta kizsákmányolásnak, hiszen Edit szerint annyi kávé és cigarettát fogyaszthatott, amennyit akart. Látjuk, ahogy Edit elkészítette és felszolgált az ebédet, de ő nem ehetett a családtagokkal. A maradékokból evett a többiek után. A gyárban kapott fizetését minden hónapban Etának adta, nála sosem volt pénz. Részletesen be kellett számolnia arról, hogy mit csinált, amíg egyedül volt. A házat csak engedéllyel hagyhatta el, de a munkahelyére egyedül közlekedett, a munkaidő lejártakor visszatért a házba. Bántalmazták is, de a kamera csak verbális agressziót, megalázó bánásmódot rögzített: „de nyomorult nő vagy te, sose leszel más!”. A munkát végtelen alázattal, szorgalommal, igyekezettel végezte – el is hangzott Etától a csodálkozással teli elismerés: „bírsz te mindent”, „te Atom Anti vagy?”.

Edit legkisebb lánya korábban szintén Etánál lakott, de nem tűrte tovább, hogy őt is kihasználták, szabadságát korlátozták, inkább nevelőotthonba került. Edit nem tudta meglátogatni, mert vasárnap is dolgoznia kellett. Edit kilátástalannak érezte helyzetét. Nem csak úgy érezte, de meg is kellett tapasztalnia, hogy nincs, aki segítsen neki. A kérdésre, hogy miért nem ment el eddig, azt válaszolta: „mert nincs hova mennem, [...] nincs aki segítsen”. Tuza-Ritter hívta fel Edit érdekében a rendőrséget. Azt a tájékoztatást kapta, hogy nem tudnak segíteni,

¹⁴ Magyarországon megnyerte a legjobb dokumentumfilm díját 2018-ban, és külföldön is számos díjjal jutalmazták.

ha az áldozat nincs bezárva, vagyis van lehetősége arra, hogy szabadon elhagyja a házat. Edit hívta fel az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálatot – az ő válaszuk az volt, hogy csak akkor tudnának segíteni neki, ha családtag bántalmazta volna.¹⁵ Editben a munkásszállóra költözés lehetősége is felmerült, számolgatta, mennyi maradna annak kifizetése után a gyári keresetéből.

Tuza-Ritter támogatásával végül egy alkalommal – amikor úgy tűnt, hogy csak a munkahelyére indult – végleg elhagyta a házat. Kevés készpénzen és a rajta lévő ruhákon kívül semmit nem tudott magával vinni. Iratait sem találta meg – azokat Eta tartotta magánál. „Erős vagyok én, csak valaki legyen mellettem, aki segít” – mondta Edit. Egy szorgalmas, igyekvő, a munkát becsülő nőről van szó, akinek ahhoz is segítség kellett, hogy megszülessen benne az elhatározás, hogy ki akar lépni e kapcsolatból. Az áldozatok közül ilyen folyamatos, kitartó támogatás valószínűleg nagyon keveseknek adatik meg. A fenti cselekmények minősítése előtt elengedhetetlen a vonatkozó törvényi tényállások áttekintése.

Az emberkereskedelem és a kényszermunka szabályozásának alakulása

A modern kori rabszolgaság és a munkacélú kizsákmányolás fogalma helyett a továbbiakban a kényszermunka és az emberkereskedelem törvényi tényállása és azok viszonya vizsgálendő. Szabályozásuk több lépcsőn keresztül érkezett el a hatályos tényálláshoz. A jogalkotó a nemzetközi és az uniós instrumentumokra nem minden esetben reagált maradéktalanul és az elvárt tempóban.¹⁶ Már az 1926. évi rabszolgaság elleni egyezmény – amely meghatározta a rabszolga-kereskedés és a rabszolgaság fogalmát¹⁷ – kriminalizációs kötelezettséget keletkeztetett.¹⁸ Az emberkereskedelem tényállásának módosítását, további elkövetési magatartások és módok büntetendőségét tette szükségessé az Egyesült Nemzetek Határon Átnyúló Szervezett Bűnözés elleni Egyezményének az emberkereskedele-

¹⁵ Az OKIT honlapján már külön szerepel, hogy az emberkereskedelem áldozatainak is célzott segítséget tudnak nyújtani, közvetíteni.

¹⁶ Ennek kritikai elemzéséről részletesen lásd Hollán Miklós: Az emberkereskedelem büntetni rendelése a nemzetközi instrumentumok tükrében. *Állam- és Jogtudomány*, 48. (2007), 2. 273–287.

¹⁷ 1. cikk 1. bek.; 1. cikk 2. bek.

¹⁸ A rabszolga-kereskedelem kriminalizálására vonatkozó magyar jogalkotói kötelezettség teljesülése a becikkelyezéstől még 65 évet váratott magára. lásd Hollán i. m. (16. l.) 275.

lem, különösen a nők és a gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló kiegészítő jegyzőkönyve. Elengedhetetlen megemlíteni a 2002/629/IB tanácsi kerethatározatot, valamint az annak felváltásáról szóló, 2011. április 5-i 2011/36/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvet is, amely már tágabban értelmezi az emberkereskedelem fogalmát, így a kizsákmányolás egyéb formáit is magában foglalja.¹⁹

Sem az emberkereskedelem, sem a kényszermunka tényállását nem szabályozta hatálybalépésekor az 1978. évi IV. törvény a Büntető törvénykönyvről (régi Btk.). Az 1998. évi LXXXVII. törvény iktatta be az emberkereskedelem tényállását,²⁰ valamint a személyi szabadság megsértése tényállásába egy második bekezdést, amely a munkavégzésre kényszerítést büntetni rendelte, de csak abban az esetben, ha emberkereskedelemmel összefüggésben megszerzett és a személyi szabadságától megfosztott sértett személyi szabadságának megfosztását tartotta fenn az elkövető, és a sértettet munkavégzésre kényszerítette. A 2001. évi CXXI. törvény nem hozott változást a kényszermunka vonatkozásában, de bővítette az emberkereskedelem elkövetési magatartásait és minősített eseteit. A munkavégzés „végett”,²¹ majd munkavégzés „céljából”²² történő elkövetés az emberkereskedelem minősített eseteként szerepelt mindaddig, amíg a 2012. évi C. törvény a Büntető törvénykönyvről (Btk.) nem szabályozta a kényszermunka tényállását. A Btk. hatálybalépésekor emberkereskedelemért azt is büntetni rendelte, aki más kizsákmányolás céljából eladott, megvásárolt, elcserélt, átadott, átvett, toborzott, szállított, elszállásolt, elrejtett vagy másnak megszerzett.²³ Ekkortól kényszermunkáért felelt az,²⁴ aki más annak kiszolgáltató helyzetét kihasználva, illetve erőszakkal vagy fenyegetéssel munkavégzésre kényszerített.²⁵

A 2020. évi V. törvény egybefoglalta az emberkereskedelem és a kényszermunka tényállását. Ennek indokaként a jogalkotó a kényszermunka és az emberkereskedelem céljainak és motivációinak jelentős átfedését jelölte meg: kiszolgáltató helyzetet feltételez, amelyre építve az elkövető a passzív alany emberi méltóságát, cselekvési szabadságát semmibe véve, tartósan előny szerzésére

¹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról.

²⁰ 1998. évi LXXXVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról, 175/B. §.

²¹ 1998. évi LXXXVII. törvény, 175/B. § (2) bek. c) pont (hatályos 1999. március 1-jétől).

²² 175/B. § (2) bek. c) pont (hatályos 2002. április 1-jétől).

²³ 192. § (2) bek.

²⁴ 193. § (1) bek.

²⁵ 193. §.

törekszik.²⁶ A Btk. 192. § (2) bekezdése²⁷ két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni azt, aki más rendszeres előny szerzése céljából munkavégzésre, munka jellegű tevékenység végzésére, egyéb szolgáltatásra vagy jogellenes cselekmény folytatására kényszerít erőszakkal vagy fenyegetéssel. Ezenkívül azt is bünteti a törvény, aki e célból e munkára, tevékenységre, szolgáltatásra, jogellenes cselekményre megtévesztéssel, hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve, vagy a kiszolgáltatott helyzetét kihasználva bírja rá a sértettet. Vagyis a 2020. július 1-jétől hatályos tényállás szerint – a korábbi munkavégzésre kényszerítéshez képest – a kiszolgáltatott helyzetet kihasználva munkavégzésre történő rábírás is tényállásszerű lehet.²⁸

A törvény egyszerűsítette, átláthatóbbá tette a minősítő körülményeket,²⁹ emelte az alapesetek büntetési tételeit.³⁰ A Btk. hatálybalépésekor az emberkereskedelem tényállásában megfogalmazott kizsákmányolási célzatot is konkretizálta a jogalkotó. A 192. § (2) bekezdése már a rendszeres előnyszerzési célzatot nevesíti.³¹ A 192. § (3) bekezdésében felsorolt elkövetési magatartások célja a (2) bekezdésben meghatározott cselekmény megvalósítása. A (3) bekezdés – amelynek büntetési tétele megegyezik a (2) bekezdésével – a (2) bekezdés részben *sui generis* előkészületi, részben *sui generis* bűnsegédi alakzata.³² A szabályozásnak a munkavégzésre kényszerítés szempontjából releváns változásait vázolja az alábbi táblázat.

²⁶ 2020. évi V. törvény, részletes indokolás a 9. §-hoz.

²⁷ Hatályos 2020. július 1-jétől.

²⁸ A módosításnak a védendő személyi körre gyakorolt szűkítő hatásáról ír Huszár Julianna: Emberkereskedelem újragondolva – a 2020. július 1-jén hatályba lépett rendelkezések hatékonysága ügyésszi szemmel. *Belügyi Szemle*, 70. (2022), 2. 305–325. 310.

²⁹ A szabályozást koherensebbé és átláthatóbbá tevő jogalkotói szándék Huszár szerint nem valósult meg maradéktalanul; Uo., 324.

³⁰ 2020. július 1. napjától bűncselekménynek minősül az emberkereskedelem és a kényszersmunka sértettje munkájának, munka jellegű tevékenységének, egyéb szolgáltatásának vagy jogellenes cselekményének igénybevétele vagy felhasználása is. 192. § (8) bek. a) pont.

³¹ Az előny nemcsak anyagi haszonban, hanem más személyes jellegű előnyben is állhat – ilyen lehet a háztartási szolgálat; lásd Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*, 192. §. Budapest, Wolters Kluwer.

³² Uo.

1. táblázat. *A kényszermunka szabályozása büntető törvénykönyveinkben*

<i>Emberkereskedelem</i>	<i>Forrás</i>	<i>Kényszermunka</i>
–	Régi Btk. hatályos 1979. 07. 01-től	–
Emberkereskedelem, 175/B. §, (1) Aki mást elad, megvásárol, ellenszolgáztatás fejében átad, átvesz, más személyért elcserél, illetve e célra másnak megszerez, büntettet követ el... (2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt [...] munkavégzés végett...	Megállapította: 1998. évi LXXXVII. tv. hatályos 1999. 03. 01-től	Személyi szabadság megsértése, 175. §, (2) Aki emberkereskedelemmel összefüggésben megszerzett és a személyi szabadságától megfosztott sértett személyi szabadságának megfosztását fenntartja, és a sértettet munkavégzésre kényszeríti, büntettet követ el...
175/B. §, (1) Aki mást elad, megvásárol, ellenszolgálatként átad, vagy átvesz, más személyért elcserél, úgyszintén, aki ennek érdekében toboroz, mást szállít, elszállásol, elrejt, másnak megszerez, büntettet követ el... új minősített esetként: pl. munkavégzés céljából	Megállapította: 2001. évi CXXI. tv. hatályos 2002. 04. 01-től	–
Emberkereskedelem, 192. §, (2) Aki mást kizsákmányolás céljából elad, megvásárol, elcserél, átad, átvesz, toboroz, szállít, elszállásol, elrejt vagy másnak megszerez, [...] büntetendő.	2012. évi C. tv., hatályos 2013. 07. 01-től	Kényszermunka, 193. §, (1) Aki mást annak kiszolgáltatott helyzetét kihasználva, illetve erőszakkal vagy fenyegetéssel munkavégzésre kényszerít, [...] büntetendő.
<i>Megállapította: 2020. évi V. tv. hatályos 2020. 07. 01-től</i>		
Emberkereskedelem és kényszermunka, 192. § (2) Aki mást rendszeres előny szerzése céljából munkavégzésre, munka jellegű tevékenység végzésére, egyéb szolgáltatásra, vagy jogellenes cselekmény folytatására a) megfélemlítéssel, a sértett nevelésével, felügyeletével, gondozásával, gyógykezelésével kapcsolatos, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve, vagy a sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva rábír, vagy b) erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszerít, büntetett miatt [...] büntetendő. (3) Aki mást a (2) bekezdésben meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében toboroz, átad, átvesz, elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgálatként átad vagy átvesz, másnak megszerez, szállít, elszállásol, elrejt, büntetett miatt [...] büntetendő.		

Forrás: a fenti jogszabályok alapján a szerző szerkesztése

Kulcsfogalmak

A kizsákmányolás, a kiszolgáltatott helyzet és a tényleges vagy elfogadható választási lehetőség megkerülhetetlen, egymásra épülő, egymás nélkül értelmezhetetlen fogalmak.

Újkori rabszolgák, csicskáztatás

Míg a modern kori rabszolgaság fogalma a kényszerszolgát és a kényszerházasságot foglalja magában,³³ addig büntető törvénykönyveink a munkavégzésre kényszerítést a személyi szabadság megsértése, a kényszerszolgát és az emberkereskedelemtényállás keretében rendelték büntetni. A Btk. indokolása a csicskáztatásról és az újkori rabszolgaság jelenségéről a kiszolgáltatott személy megalkalmazása kapcsán tett említést: „Egyes elkövetők attól sem riadnak vissza, hogy a kiszolgáltatott helyzetben lévő embertársaikat újkori rabszolgaként tartsák, velük alantas munkát – úgynevezett csicskáztatást – végeztessenek.”³⁴

Kizsákmányolás

Az emberkereskedelemtényállás és a kényszerszolgát elemzéséhez nélkülözhetetlen, ösfogalmi elem a kizsákmányolás,³⁵ amely mindig célként szerepelt a magyar szabályozásban,³⁶ sosem elkövetési magatartásként. Fogalmát a Btk. használta először. Értelmező rendelkezése az emberkereskedelemtényállás vonatkozásában a kiszolgáltatott helyzetbe hozott vagy helyzetben tartott sértett e helyzetének kihasználásával előny szerzésére törekvésként definiálta a kizsákmányolást.³⁷ A 2011/36/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikk 3. bekezdése szerint a „kizsákmányolás magában foglalja legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszerszolgát vagy -szolgáltatásokat – a koldulást, a rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot

³³ *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage* i. m. (1. lj.) 17.

³⁴ A 2012. évi C. törvény a Büntető törvénykönyvről, részletes indokolás a 225. §-hoz.

³⁵ Az Egyesült Nemzetek égisze alatt Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a Nemzetközi Szervezett Bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelemtényállás, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló jegyzőkönyvének 3. cikk a) pontja alapján (*for the purpose of exploitation*).

³⁶ A kizsákmányolási célzatot 2013. július 1-jétől 2020. június 30-ig tartalmazta az emberkereskedelemtényállás.

³⁷ 2012. évi C. törvény, 192. § (8) bek. (hatályos 2013. július 1-jétől 2020. június 30-ig).

és a szolgaságot is ideértve –, a bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolást és a szervek kivételét”.³⁸ A 2020. évi V. törvény nem tartotta meg a kizsákmányolás fogalmát, a kiszolgáltatott helyzet viszont szerepel a tényállásban.³⁹

Kiszolgáltatott helyzet

A kiszolgáltatott helyzet⁴⁰ értelmezéséhez a 2011/36/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikk (2) bekezdése hívható segítségül: „[a] kiszolgáltatott helyzet olyan helyzet, amelyben az adott személy tényleges vagy elfogadható választási lehetőség hiányában kénytelen alávetni magát az adott visszaélésnek.” Az irányelv alkalmazásában különösen kiszolgáltatott helyzetben lévő személynek tekintendők legalább a gyermekek, de más tényezők – az áldozat neme, egészségi állapota, fogyatékosága, az, hogy várandós-e – szintén figyelembe vehetők.⁴¹ Fontos felismernünk, hogy az adott konkrét személy *számára* ne legyen elfogadható alternatíva. Életkorát, egészségi állapotát, családi helyzetét, de akár lakóhelyét is szem előtt tartva dönthető el e kérdés. Közömbös, hogy a passzív alany miért vagy kinek a magatartásával összefüggésben került ebbe a helyzetbe. A kiszolgáltatott személy ilyen helyzetét megteremtheti az elkövető, de az lehet egy már eleve fennálló adottság is.

A kiszolgáltatottság elkövető általi megteremtésére szolgál például a következő eset. A Kúria a terheltet két rendbeli kiskorú veszélyeztetése büntett és két rendbeli folytatólagosan elkövetett testi sértés vétsége mellett bűnösnek mondta ki két rendbeli kényszermunka büntetében.⁴² A terhelt élettársával közösen nevelte annak az előző házasságából származó gyermekeit. A gyermekek apja kamionsofőrként kezdett dolgozni, így a gyermekek nevelése mostohaanyjukra, a terheltre maradt – viszonyuk megromlott. A gyermekek 2013-tól⁴³ – ekkor 13 és 16 évesek voltak – 2015 márciusáig a fűtetlen előszobában, gumimatraccon aludtak, a fürdőszobát nem használhatták, előfordult, hogy naponta csak egyszer kaptak enni. A terhelt minden házimunkát a kiskorúakkal végeztetett.

³⁸ 2011/36/EU irányelv (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, 2. cikk 3. bek.

³⁹ 2012. évi C. törvény, 192. § (2) bek.

⁴⁰ E fogalom értelmezési problémáira, irányaira mutat rá Huszár i. m. (28. lj.).

⁴¹ 2011/36/EU irányelv, (12) bek.

⁴² Kúria Bfv.III.1.171/2019/19. számú ítélet.

⁴³ Ebben az évben lépett hatályba a kényszermunka tényállása (2013. július 1.), amely szerint büntetendő más munkavégzésre kényszerítése erőszakkal vagy fenyegetéssel vagy kiszolgáltatott helyzetének kihasználásával.

Ők vágták, hordták a fát, valamint a kertet teljes egészében ők művelték – sokszor kora hajnaltól locsoltak, gyomláltak, és csak este mehettek be a házba. Ha nem végeztek el a kiadott házimunkát, a terhelt rendszeresen, sérülést okozó módon bántalmazta őket.

A sértettek életét a fenyegetettség érzése és a kiszolgáltatottság határozta meg. A család szolgálójaként megaláztatásban és pszichés gyötrésben is részük volt. A gyermekek a terhelt nevelésére, felügyeletére bízott személyek voltak, és a terhelt magatartása következtében⁴⁴ teljes egészében kiszolgáltatott helyzetbe kerültek.⁴⁵ Kiszolgáltatottságuk nemcsak egzisztenciális, hanem személyi jellegű is volt. Nem volt lehetőségük kitörni ebből a helyzetből, érdekérvényesítő képességük hiányában, többszörösen is kifogásolható életkörülményeik ellenére, kénytelenek voltak mostohaanyjuk fennhatósága alatt maradni és végezni a kiadott munkát.⁴⁶

Amennyiben a kiszolgáltatott helyzet az elkövetőtől függetlenül alakul ki, az azt jelenti, hogy más felé kiszolgáltatott a sértett. Ideális esetben ez az állami ellátórendszer, amelynek hosszú távú célkitűzései között szerepelnie kell a kiszolgáltatottság felszámolásának, mérséklésének, amennyiben az lehetséges – akár gyógyítás, oktatás, munkáltatás formájában. Abban az esetben, amikor ennek lehetőségével a sértett – tovább már – nem kíván élni, és eleve fennálló kiszolgáltatott helyzetén hagyja az elkövetőt élösködni, számíthat e helyzete „befagyaszására”: az elkövető mindent meg fog tenni, hogy e helyzet ne változzon.

Ez történt abban az esetben, amikor a rendszeres előny azáltal realizálódott az elkövetők számára, hogy a hajléktalan, családi és társadalmi kapcsolatokkal, jövedelemmel nem rendelkező, alacsony intellektusú és/vagy testi fogyatékos, és ekként önmagukat még csak alapszinten eltartani is csak korlátozottan képes kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek a terheltek elvárásai szerint koldultak. A sértettek fizikai korlátaikat túllépve, az időjárási viszonyok ellenére azért tettek eleget a terheltek elvárásainak, mert tisztában voltak vele, hogy ha nem így tesznek, visszakerülnek az utcára. Egyikükön olyan fagyási sérülések keletkeztek, amelyek amputációhoz vezettek. A terheltek a sértettek által koldulással megszerzett teljes keresményhez hozzájutottak, szociális járadékukat vagy annak egy részét szintén elvették tőlük. Csekély ellenszolgáltatásként ételmet és szerény körülmények között lakhatást biztosítottak számukra. Az, hogy a sértetteknek saját rendelkezésükre álló pénzük egyáltalán nem maradt, kizárta, hogy e kiszolgáltatott helyzetükből kitörhessenek.⁴⁷ Azonban kiszolgáltatott helyzetben voltak

⁴⁴ Annak ellenére fogalmaz így a Kúria, hogy az irányelv szerint a gyermekek eleve különösen kiszolgáltatott helyzetben lévő személyeknek tekintendők.

⁴⁵ Kúria Bfv.III.1.171/2019/19. számú ítélet.

⁴⁶ Debreceni Ítéltábla Bhar.I.307/2019/4. számú ítélet.

⁴⁷ BH2020. 30.

a terheltekkel való kapcsolatba lépés előtt is. Korábban azért nem jutottak hozzá a nekik járó járadékokhoz, mert nem tudták azt igényelni, utána azért nem – vagy azért jutott kevesebb nekik –, mert elvették tőlük.

Felmerül a kérdés, hogy hogyan változna a helyzetük minősítése, ha ugyanannyit, ugyanolyan körülmények között koldulnának, mint korábban, és ebből származó keresményüket adnák át a nekik szerény szállást, ételmet biztosítónak. Ugyanúgy kiszolgáltatott helyzetben lennének, de azt nem használná ki senki, nem zsákmányolná ki őket. Még abban az esetben is így lenne, ha segítséget nyújtanának a sértetteknek járó juttatások megszerzéséhez, és részben vagy egészben abból biztosítanák ellátásukat. Erre a helyzetre is igaz lenne, hogy a szerény szállást, egyszerű ellátást nem fogadnák el, ha nem lennének kiszolgáltatott helyzetben, de ilyenkor nem egy élősködő kapcsolatról lenne szó. Nem használná ki a kiszolgáltatott helyzetüket senki, nem kizsákmányolás céljából szállásolná el őket, nem vetnék alá magukat visszaélésnek.

Tényleges vagy elfogadható választási lehetőség

Az irányelv szerint a kiszolgáltatott helyzetben lévő személynek nincs tényleges vagy elfogadható választási lehetősége, ezért kénytelen alávetni magát a visszaélésnek. Kérdésként merült fel, hogy az említett koldultatott személyeknek, vagy a mostohaanyjuk által dolgoztatott gyerekeknek volt-e tényleges, elfogadható választási lehetősége, amelynek tudatában kiléphettek volna az általuk hosszabb-rövidebb ideig „elfogadott”, „elszenvedett” helyzetből. Ha azt mondjuk, hogy volt, akkor nem voltak kiszolgáltatott helyzetben. Ha lett volna, de nem tudtak róla, akkor az számukra nem volt ténylegesen fennálló, valódi választási lehetőség.

A gyakran szándékosan elszigeteltségben tartott emberek számára egy-egy telefonszám megszerzése, egy telefonhívás lebonyolítása sem egyszerű, de legtöbbször információ hiányában a segítség létéről sem tudnak.⁴⁸ A legális alternatíva ismeretének hiányában sokszor nincs mérlegelési lehetőségük a sértetteknek, nem tudnak róla, hogy mihez képest „választják” azt, amit elfogadnak. Sajnos azonban az is előfordul, hogy annak megtapasztalása után ítélik meg úgy, hogy annál kedvezőbbet nyújt a terhelt. A lehetőségeik ismertetése lenne a minimum,

⁴⁸ „Ezért szeretnénk összeállítani egy tájékoztató füzetet, és akár élelmiszereken, tejes dobozokon is megjelenhetne a felhívás, hiszen a rabszolgaként tartott emberek el-eljárnak postára, boltba a gazdájuk ügyében, de ha ki sem mozdulhatnak a házból, az élelmiszer akkor is bejut a háztartásba.” Tuza-Ritter Bernadett említette e kezdeményezést egy vele készült riportban. László Dóra: „Na, ez a nem semmi, anyukám!” – *Egy nő fogságban*, avagy a film utóélete. *Képmás*, 2019. június 14. <https://kepmas.hu/hu/na-ez-a-nem-semmi-anyukam-egy-no-fogsagban-avagy-a-film-utoelele>

és sajnos sokszor a maximum is, amit minden helyzetben meg kellene, lehetne tenni. Ha azonban egy kiszolgáltatott helyzetben lévő személynek azt kell eldöntenie, hogy az ugyan embertelen körülmények közötti, de például függőségét biztosan kiszolgáló kapcsolatból – alkohollal vagy akár kábítószerrel való ellátás is előfordul ezen esetekben – kilépjen-e, és egy hajléktalanszállón vagy az utcán folytassa életét, ahonnan eleve menekült, akkor nem valószínű, hogy a kilépést választja. A koldultatott hajléktalanoknak az élelem mellett napi több liter bort, cigarettát biztosítottak.⁴⁹ Nemcsak egy idős, reményvesztett személy, hanem egy iskolázatlan, sokszorosan megalázott, sérült önbecsülésű fiatal esetében is előfordulhat, hogy többször fel kell tenni neki a kérdést, fel kell ajánlani a segítséget ahhoz, hogy megfontolja, érdemes-e élnie vele.

Az irányelv szerint az emberkereskedelem áldozatának a tervezett vagy megvalósított kizsákmányoláshoz adott beleegyezése nem vehető figyelembe, ha a felsorolt elkövetési módok bármelyikét alkalmazták: kényszer, fenyegetés, megfélemlítés, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés.⁵⁰ Az állam és az elkövető felelőssége tehát nem a sértett beleegyezésén múlik, hanem azon, hogyan válaszoljuk meg a kérdést: volt-e tényleges vagy elfogadható választási lehetőségük az érintetteknek. Ha azt mondjuk, hogy nem volt, mert rosszabb helyzetbe kerültek volna, ha nem fogadják el a kizsákmányoló feltételeit, és az állam által nyújtott szolgáltatásra szorultak volna, azzal az állam felelősségét is kimondjuk. Ha azt mondjuk az állami segítségre – arra, amihez képest a sértett inkább teret enged az elkövetői visszaélésnek –, hogy elfogadható választási lehetőség volt, akkor azzal magát a kiszolgáltatott helyzetet kérdőjelezzük meg, elfogadjuk a sértett beleegyezését. Ha nincs kiszolgáltatott helyzet, akkor azzal nem is lehet visszaélni, nem tényállásszerű e vizsgált cselekmény.

Ahhoz, hogy az állam a „visszaélőt”, az élősködőt büntetni tudja, bizonyos esetekben be kell ismernie, hogy amit nyújt, az elfogadhatatlan. Közismert tény például, hogy hatalmas különbség van a hajléktalanok számára elérhető nappali melegedők, éjjeli menedékhelyek, átmeneti szállások között. A hajléktalanok általában tudják, hogy melyek azok, amelyekhez képest az utcán nagyobb biztonságban vannak. Amikor elfogadjuk, hogy az a hajléktalan, akinek az átmeneti szállás az egyetlen alternatívája, kiszolgáltatott helyzetben van, mert az a szállás nem elfogadható választási lehetőség számára, akkor ítéletet mondunk az ott nyújtott szolgáltatásról, segítségről, lehetőségekről is. Amikor az állam e szolgáltatásokat nyújtja, akkor elfogadhatónak kell tartania ezeket, hiszen az Alaptörvény⁵¹ szerint Magyarország törekszik arra, hogy az emberhez méltó lakhatás

⁴⁹ BH2020. 30.

⁵⁰ 2011/36/EU irányelv, 2. cikk (4) bek.

⁵¹ Magyarország Alaptörvénye, XXII. cikk.

feltételeit és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést mindenki számára biztosítsa. De ahhoz, hogy például a hajléktalanok kiszolgáltatók helyzetével visszaélőket büntethesse, el kell ismernie, hogy elfogadhatatlan, amit nyújt.

A kizsákmányolás céljából elszállásoltak munkavégzésre kényszerítése/rábírása

Az elszállásolás szállásra történő elhelyezést jelent – ami ideiglenes is lehet.⁵² A kizsákmányoló kapcsolatokban ez gyakran kezdetben, egyszer valósul meg. Ezzel törekszik az elkövető a sértett bizalmát megnyerni, elhitetni vele, hogy pártfogásába veszi. Abban az esetben, amikor a terhelt és a családja költözött be a sértetthez, és őt hónapokon keresztül szolgáskorban tartották, fel sem merült az emberkereskedelem megállapíthatósága: a bíróság kényszermunka büntetében mondta ki bűnösnek a vádlottat.⁵³ Azokban az esetekben azonban, amikor a sértetteket kizsákmányolás céljából elszállásolták, majd ténylegesen ki is zsákmányolták, 2013. július 1. és 2020. június 30. közötti elkövetési idő esetén felmerült a kérdés,⁵⁴ hogy emberkereskedelem, vagy kényszermunka állapítható-e meg.

A tényállások viszonyát jól példázza a következő – részben már ismertetett – tényállás.⁵⁵ Az elkövetők hajléktalanokat toboroztak és költöztettek magukhoz könnyű munkát és ellátást ígérve nekik. Ígéretük ellenére koldulásra bírták vagy kényszerítették őket, ennek érdekében szállították is őket. Segítettek a sértetteknek a szociális juttatások megszerzésében, az ahhoz szükséges feltételek megteremtésében, de a járadékok összegét teljesen vagy nagyrészt elvették tőlük. Magyarországon, valamint Ausztriában és Németországban is koldultatták a sértetteket, majd a pénzt naponta elvették tőlük. Az emberkereskedelem bünteténél⁵⁶ második alapesetét követte el, aki kizsákmányolás céljából mást toborzott, szállított, elszállásolt. A célzatként értékelt kizsákmányolás ebben az esetben realizálódott. Az elkövetők a kiszolgáltatók helyzetben tartott sértettek e helyzetének kihasználásával előnyt szereztek – nem csak törekedtek erre, cselekményeik mégis emberkereskedelem bünteténél minősültek.

⁵² *A magyar nyelv értelmező szótára*. Szerkesztette az MTA Nyelvtudományi Intézete, www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B

⁵³ EBD2019. B.7. (az ítélet már a Btk. rendelkezései alapján született, de az elkövetési idő a 2020. évi V. törvény hatálybalépését megelőző volt).

⁵⁴ A Btk. hatálybalépése után, de még az emberkereskedelem és a kényszermunka tényállásainak összeolvadása előtt.

⁵⁵ BH2020. 30.

⁵⁶ Btk., 192. § (2) bek. (hatályos 2013. július 1-jétől 2020. június 30-ig).

Már szintén a 2012. évi Btk. alapján állapította meg a bíróság az elkövető felelősségét a következő esetben.⁵⁷ A sértettek hajléktalanok voltak. Évekig tartó függő helyzetbe kerültek a nekik ellátást ígérő vádlottól. A vádlott őket 2007 és 2013 novembere között embertelen körülmények között, villany és víz nélküli koszos pajtában, bódében helyezte el. Egyikük szállásában még rágcslók is voltak. Az ígért napi háromszori étkezést sosem kapták meg. Vizet a patakból vagy a lovak itatójából kényszerültek fogyasztani. Feladatuk állatgondozás, favágás, hulladékvas-gyűjtés és -rendezés volt, ami kora reggeltől késő estig kitöltötte a napjukat. A vádlott agresszíven viselkedett velük, a munka el nem végzése esetére veréssel fenyegette őket. Többször előfordult, hogy ellenkezésük esetén bántalmazta is őket. A vádlott szerint bármikor távozhattak volna. A sértettek szerint valóban lett volna lehetőségük a távozásra, de tartottak a vádlottól és annak rokonságától, így nem merték megkísérelni a szökést.

A bíróság a 2020. évi V. törvény módosításainak hatálybalépését megelőző szabályozás alapján, a Btk. 192. § (1) bekezdésébe ütköző, és a (2) bekezdése szerint minősülő, sértett sanyargatásával elkövetett kényszerszermunka büntette miatt ítélte el a vádlottat. E hajléktalanok kizsákmányolás céljából történő elszállásolása 2013 júliusa előtt történt – a 2002. április 1. és a 2013 júniusa közötti időszakban az elszállásolás ilyen esetekben nem, csak akkor volt tényállásszerű, ha például más eladása, megvásárlása érdekében történt.⁵⁸

A Btk. hatálybalépésétől kényszerszermunkaként⁵⁹ a kiszolgáltatott helyzet kihasználásával, illetve erőszakkal vagy fenyegetéssel történő munkavégzésre kényszerítést rendelte büntetni. Az ilyen célú elszállásolást követően ez a kizsákmányolási célzat realizálását jelentette. A célzat tényleges realizálása, a munkavégzésre kényszerítés mint elkövetési magatartás nem volt megállapítható ilyen esetekben, még akkor sem, ha az évekig tartó kapcsolatot nem az elszállásolás, hanem a folyamatos munkára kényszerítés határozta is meg. A kényszerszermunka – a fentiekhez hasonló helyzeteket tekintve – hatálybalépésének pillanatától háttérbe szorult az emberkereskedelemhez képest.⁶⁰ Büntetlen utócselkménynek minősült a munkára kényszerítés, ha előtte az elkövető el is szállásolta a sértettet kizsákmányolás céljából.⁶¹ A célzat realizálása a büntetés kiszabása körében volt értékelhető.

A 2020. évi V. törvény összevonta a kényszerszermunka tényállását az emberkereskedelemmel, mégis ezzel tette egyenrangúvá az elkövetési magatartásait. Felzabadiította az elszállásolás után történő kizsákmányolást, munkára kényszerítést

⁵⁷ Győri Ítéletábla Bhar.41/2016/8. számú ítélet.

⁵⁸ Btk., 175/B. § (hatályos 2002. április 1-jétől 2013. június 30-ig).

⁵⁹ Btk., 193. § (hatályos 2013. július 1-jétől 2020. június 30-ig).

⁶⁰ Btk., 192. § (hatályos 2013. július 1-jétől 2020. június 30-ig).

⁶¹ Nagykomentár i. m. (31. lj.), a 2013. július 1-jétől 2020. június 30-ig hatályos szakaszokhoz.

az emberkereskedelem keretében a pusztán az elszállásolás céljának realizálódásaként történő minősítés alól. Először a törvény a kényszerítést vagy rábírást szabályozza, majd előrehozott büntetőjogi védelmet keletkeztet a (3) bekezdésben: azt is büntetni rendeli, aki a (2) bekezdés megvalósítása érdekében például toboroz, szállít, elszállásol. A hatályos törvény alapján tehát életszerűbb az emberkereskedelem és a kényszermunka – kényszermunka jellegű, vagyis a – (2) bekezdés szerinti megállapítása az ahhoz hasonló esetekben, mint amilyen a hajléktalanokat koldultatók cselekménye volt: rendszeres előny szerzése céljából elszállásolás, majd koldulásra rábírás vagy kényszerítés. A kényszermunka jellegű alakzat *sui generis* előkészületi, bűnsegédi alakzatáért felel az, aki a (2) bekezdésben meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében például elszállásol. De aki az elszállásolást követően a két ismertetett esethez hasonló elkövetési magatartást is megvalósít, az az emberkereskedelem és a kényszermunka „kényszermunka jellegű” alakzatáért, rábírásért vagy munkára kényszerítésért felel a 192. § (2) bekezdése alapján.

Edit története

A kérdés az, hogy Eta megvalósította-e az emberkereskedelem vagy a kényszermunka tényállását 2015 novemberéig. A filmbeli jelenetek a Btk. hatálybalépése utáni időből származnak. Edit a kórházban ismerkedett meg Etával. Korábbi munkahelyén is bántalmazták, kiverték az összes fogát. Eta ennél jobb körülményeket ígért és biztosított is a számára, ezért is volt nehéz felismernie, hogy ismét bűncselekmény áldozatává vált. Eta kizsákmányolás céljából történő elszállásoló cselekménye akkor, amikor megtörtént – egyszer, a kapcsolatuk elején – 2013. július 1. előtt, nem volt büntetendő. 2002. április 1-jétől 2013 júniusáig az elszállásolás csak abban az esetben volt tényállásszerű, ha például más eladása, megvásárlása érdekében történt.⁶² Eta 2013 júliusa előtti cselekménye sem emberkereskedelmeként, sem a munkavégzésre kényszerítést értékelő személyi szabadság megsértése minősített eseteként nem minősíthető.

Edit a hajléktalan, iskolázatlan, munkavégzésre kilátással, képességgel nem rendelkező sértettekhez képest nem tűnik kiszolgáltatott helyzetben lévőnek – de csak hozzájuk képest nem tűnik annak. 2013 után is kiszolgáltatott helyzetben volt. A munkavégzésre nem erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszerítették, hanem egzisztenciálisan kiszolgáltatott helyzetét kihasználva. Ha lett volna tényleges vagy elfogadható választási lehetősége, akkor nem vállalja azt, hogy lányával beköltözik, majd tíz évig ott marad egy olyan családban, ahol szolgaként bánnak vele. „Egyébként rengeteg munkásszállót és hajléktalanszállót felhívtunk, mind

⁶² Btk., 175/B. §.

tele volt”⁶³ – mondta Tuza-Ritter az Edit elhelyezésével kapcsolatban felmerülő problémákra utalva.⁶⁴ Élelmet, szállást és cigarettát kapott, de egész nap dolgoztatták, lealacsonyító kifejezésekkel illették, munkahelyén szerzett fizetését és iratait elvették tőle, annyi pihenőidőt sem engedélyeztek számára, hogy meg tudja látogatni a lányát, és engedély nélkül nem léphetett ki a házból. Eta cselekménye 2013 júliusától minősíthető kényszerszolgálatnak – ekkor is csak azért, mert a kizsákmányolás céljából történő elszállítás még ezt megelőzően történt. Amennyiben a kizsákmányolás céljából történő elszállítás is 2013 júliusa után történt volna, akkor emberkereskedelemnek minősült volna a cselekménye.

A segítségnyújtás buktatói: a felismerések hiánya

Akkor a legnehezebben kezelhető a helyzet, ha a sértett sem ismeri fel/be áldozati helyzetét. Előfordul, hogy a sértettek még az eljárás tartama alatt is felkeresik a terhelteket, hogy *tőlük* kérjenek segítséget.⁶⁵ Mindebből arra következtethetnénk, hogy a „szabadulásuk” után rosszabb sors vár rájuk ahhoz a helyzethez képest, amelyből szabadítani törekednénk őket. Előfordul, hogy az elkövető is a szociális ellátórendszer részének képzele magát, és meg van győződve saját jótekonny szerepéről. Ha e kapcsolat résztvevői tisztában vannak saját szerepükkel, de a társadalom nem ismeri fel a helyzetet, vagy felismeri, de nem ítéli el, azzal beleegyezését adja hozzá. Az is lehet, hogy elítéli, de nem tesz semmit, illetve ha tesz is valamit, az nem tud célt érni, mert a sértett azt visszautasítja, vagy esetleg olyan formában kísérlik meg a segítségnyújtást, hogy az még sanyarúbb helyzetbe sodorja őt.

A cél az lenne, hogy minden objektíve áldozatnak minősülő személynek többször fel tudják ajánlani a segítséget. Van, akiben a változtatási szándék előtt még meg kell hogy szülessen saját helyzetének a felismerése is. Sokszor egy évek óta tartó függőségi viszonyból kell kiszakadni, ami bizalmatlanná teszi őket a változásokkal és az újabb, ismeretlen kiszolgáltatottsággal szemben. Ráadásul sokszor ez a kapcsolat az egyetlen, amely a létezésüket, a valahová tartozásukat igazolja, az egyetlen társas közegük. Edit számára megfelelő választási lehetőség jelent meg, segítséggel párosulva, de ha Tuza-Ritter nem forgat vele másfél évig, és nem beszélget vele rendszeresen, nem biztatja, és nem ajánlja fel a segítségét, akkor nem – vagy nem akkor – érett volna meg az elhatározás benne sem. Hogy

⁶³ László i. m. (48. lj.).

⁶⁴ A segítségnyújtásról, így például a Baptista Szeretetszolgálat tevékenységéről részletesen lásd Barabás et alii i. m. (8. lj.)

⁶⁵ BH2020. 30.

a segítség minden rászorulóhoz elérjen, társadalmi érzékenyítésre van szükség. A jogalkotó ingerküszöbével együtt a társadalomé is lejjebb kell hogy kerüljön, hiszen a lehetséges segítség becsatornázásában, irányításában, a sértettek beazonosításában kulcsfontosságú a közvetlen környezet hozzáállása.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete tagállamai által 2015-ben elfogadott fenntartható fejlődési célok között a nyolcadik a tisztességes munka és a gazdasági növekedés.⁶⁶ E nyolcadik pont egyik részelemeként fogalmazták meg a kényszermunka, a modern kori rabszolgaság és az emberkereskedelem felszámolását.⁶⁷ Az ez irányú törekvések nem függetleníthetők a többi céltól, így egyidejű és hatékony fellépés szükséges különösen a szegénység és az éhezés felszámolása, az egészség, a jólét, a minőségi oktatás és a nemek közötti egyenlőség megteremtése terén.

Az uniós tagállamoknak ösztönözniük kell az emberkereskedelem áldozataival foglalkozó civil szervezeteket, és szorosan együtt kell működniük velük a politikai döntéshozatal, a tudatosság növelését célzó kampányok, a kutató és oktató programok, a képzés, valamint az emberkereskedelem elleni intézkedések hatásainak ellenőrzése és értékelése terén.⁶⁸ Nem baj, ha a segítség, az alkalmi megoldás nem, vagy nem csak az államtól érkezik.⁶⁹ Hazánkban ezenkívül legalább ilyen fontos célkitűzés kell legyen az ellátórendszeren keresztüli elfogadható(bb) választási lehetőségek kínálata. A megelőzés szempontjából azonban a legfontosabb felismerés, amely nélkül parttalan a küzdelem a jelenséggel szemben: sokakat azok közül, akiket öt-tíz év múlva kívánunk majd „kimenteni”, most lehetne megvédeni, visszatartani, felvértezni. A tarisznájukat most kellene megtölteni olyan útravalókkal – főként önbecsüléssel, tudással –, amelyek birtokában nem lehet elfogadható alternatíva számukra egy kizsákmányoló kapcsolat.

⁶⁶ 2030 Agenda for Sustainable Development, www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda

⁶⁷ Decent work and economic growth, www.un.org/sustainabledevelopment/economic-growth

⁶⁸ 2011/36/EU irányelv, 6. bek.

⁶⁹ Az emberkereskedelem elleni küzdelemben részt vevők hiányos ismereteire, együttműködésük akadályaira hívta fel a figyelmet Kubisch Károly: Az emberkereskedelem tárgyi súlyának társadalmi megítélése. *Magyar Rendészet*, 16. (2016), 1. 77–95.